

UTTALSUNDERVISNING I LÄROBOKSSERIEN
GALLERIS DIGITALA
UNDERVISNINGSMATERIAL

Kandidatavhandling

Iida Kivelä

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk

Svenska språket

6.6.2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Iida Kivelä	
Otsake: Uttalsundervisning i läroboksserien <i>Galleris</i> digitala undervisningsmaterial	
Aine: ruotsin kieli	Kandidaatintutkielma
Vuosi: 2014	Sivumäärä 36
<p>Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää ääntämisen opetusta ruotsin kielen oppikirjasarja <i>Gallerin</i> sähköisessä materiaalissa. Materiaali koostui lukion B-ruotsin kolmesta ensimmäisestä digitaalisesta oppikirjasta, kappalekohtaisesta sähköisestä materiaalista opettajalähtöiseen opetukseen sekä opettajan lisämateriaalista. Tarkastelin tutkimuksessani näiden materiaalien ääntämistä koskevaa sisältöä.</p> <p>Tutkimukseni on sisällönanalyysi, jonka avulla pyrin mahdollisimman objektiivisesti kuvaamaan oppimateriaalin sisältöä. Pyrin ottamaan selville mitkä seikat ovat keskeisiä ääntämisen opetuksessa, mitkä asiat katsotaan tärkeäksi oppia, kuinka suomen ja ruotsin välisiä eroja selitetään sekä kuinka paljon materiaalissa painotetaan suomenruotsia ja ruotsinruotsia sekä niiden välisiä eroja.</p> <p>Tutkielmani perusteella voidaan todeta, että oppikirjasarja <i>Gallerin</i> sähköisissä materiaaleissa segmentaaliset piirteet eli puheäänteiden kvalitatiiviset erot ovat suuremmissa asemassa kuin prosodiset piirteet, kuten esimerkiksi puheen rytmi, painotukset ja melodia. Materiaalissa äänteiden toistaminen, imitointi ja kuuntelu ovat suuremmissa osassa ääntämisen opetusta kuin teoria. Oppilas nähdään autonomisena oppijana, joka audittiivisen vastaanoton ja äänteiden toistamisen avulla voi itse luoda käsityksen ruotsin kielen äänteiden piirteistä. Suomenruotsilla on materiaalissa hieman suurempi rooli kuin ruotsinruotsilla.</p> <p>Tutkielmani perusteella voidaan myös todeta, että materiaalia käyttävällä opettajalla on vastuu lisätiedon antamisesta sekä siitä, kuinka ääntämisen harjoittelu oppitunnilla toteutetaan. Koska segmentaaliset piirteet ovat hallitsevassa asemassa, voi ruotsin kielelle ominaiset prosodiset piirteet jäädä oppimatta. Tutkielmani rajoittui vain kirjasarjan kolmeen ensimmäiseen sähköiseen oppikirjaan, minkä vuoksi tulokset eivät anna kokonaiskuvaa kirjasarjan ääntämisen opetuksesta.</p>	
Asiasanat: uttal, uttalsundervisning, digitalt undervisningsmaterial, läroboksundersökning	
Säilytyspaikka: JYX	
Muita tietoja: -	

Innehåll

INNEHÅLL	3
1 INLEDNING.....	5
2 TEORETISK BAKGRUND	6
2.1 Centrala begrepp.....	7
2.2 Svensk fonetik	8
2.3 Uttalsundervisning.....	8
2.4 Svårigheter i svenskans uttalssystem.....	10
2.5 Undervisningsmaterial.....	11
2.6 Gemensam europeisk referensram för språk och läroplan	12
3 MÅL, MATERIAL OCH METOD	14
3.1 Mål.....	14
3.2 Material.....	15
3.3 Metod.....	16
4 RESULTAT	16
4.1 Galleri 1	16
4.1.1. Inledning till uttal	16
4.1.2 Vokaler.....	18
4.2 Galleri 2	20
4.2.1 Inledning	20
4.2.2 Konsonanter	20
4.2.2 Bokstavskombinationer och sibilanter.....	22
4.3 Galleri 3	23
4.4 Ett digitalt inlärningsmaterial för lärarstyrd undervisning	23
4.5 Centrala punkter vid uttalet i det utforskade materialet	25
4.6 Finlandssvenska och sverigesvenska i det utforskade materialet	26
5 DISKUSSION	27
6 AVSLUTNING.....	31

LITTERATUR.....33

1 INLEDNING

Uttalet är det som man troligen lägger först märke till när man kommunicerar på ett främmande språk. Pennington konstaterar att uttalet sägs vara vårt ansikte, och det är starkt förknippat med identitet (Pennington 1996: 3). Uttal är ett viktigt delområde inom språkkunskaper och har väckt diskussion i tidningar, till exempel i julas fick vi läsa i tidningar att mannen som utlyste julfriden hade fått negativ återkoppling på grund av sitt bristfälliga uttal och därför fick uttalsundervisning för att lära sig uttala utlysande av julfriden på korrekt svenska (HS 18.12.2013).

I Helsingin Sanomat (22.9.2013) tog magisterstuderanden Aulikki Hahti-Turunen ställning till uttalsundervisningen i skolan. Hon anser att uttalet är ett tabu i språkundervisningen och helt beroende på lärarnas kunskaper och deras aktiva intresse för uttalet. Hon betonar att uttalet borde utgöra en del i språkundervisningen. Enligt mina egna erfarenheter undervisas uttal för litet i grundskolan och i gymnasiet. Först på universitetet fick jag veta hur vissa språkljud uttalas och vad som påverkar språkljudens realisering i tal. När jag har arbetat som vikarie på högstadiet har jag lagt märke till elevernas uttal. Jag anser att det är viktigt att budskapet går fram och innehållet kvarstår detsamma när lyssnaren tolkar det. När jag för första gången åkte till Sverige och beställde en glass, fick jag ett glas. Detta ledde till att jag blev intresserad av uttal och dess roll i kommunikationen. Jag anser att misstag i uttalet är det som förorsakar förståelsesvårigheter snarare än grammatiska misstag.

Muntliga färdigheter i främmande språk är viktiga i det globala samhället. Enligt Pennington (1996) är uttalet den mest synliga egenskapen i den kommunikativa kompetensen. Pennington (ibid.) säger att det är nästan omöjligt att säga något utan att kunskaper i uttalet förverkligas. Uttalet är starkt förknippat t.ex. med emotioner och humör (Pennington 1996: 2). För att kunna kommunicera med varandra på ett lyckat sätt på ett främmande språk ska både talaren och lyssnaren förstå innehållet. Ljushems undersökning *Vad uppfattas som god svenska?* (2011) visar tydligt att uttalet har en stor betydelse för om språket ska uppfattas som god eller dålig svenska. Majoriteten av informanterna i hennes undersökning ansåg att talaren med obrutet uttal och avvikande grammatik talade god svenska, medan talaren med bruten svenska och korrekt grammatik inte talade god svenska.

Nuförtiden har man diskuterat mycket om studentexamens roll och dess struktur. Examen i främmande språk består av tre delar: hörförståelse, läsförståelse och skriftliga uppgifter som mäter grammatiska kunskaper. Studentexamensnämnden har konstaterat att målet är att muntlig del

kommer att bli en del av studentexamen senast år 2019 (HS 11.6.2013, Vähähyppä 2014). Detta leder till att muntliga färdigheter och kommunikativa kunskaper kommer att ha en allt större roll i undervisningen, och man får inte heller glömma uttalets roll och dess inverkan på kommunikationens flyt.

Undervisningsmaterialet har förändrats mycket under de senaste åren. Teknologin har möjliggjort användningen av digitala material i den formella undervisningen och också studentexamen digitaliseras inom ett par år (Studentexamensnämnden 2014). Enligt forskning använder 98 % av lärarna läroboken som primärkälla i undervisningen (Luukka m.fl. 2008, Taalas m.fl. 2008. Refererad i Palviainen 2012). Detta betyder att innehållet av läroboken är det som eleverna förväntas lära sig och bristerna i innehållet påverkar elevernas kunskaper. Om några viktiga delområden har utelämnats i läroboken, finns det en stor risk att inte heller eleverna får kunskaper i det. Enligt forskning (Tergujeff 2013) baserar lärarna sin undervisning på läroboken och i undervisningen tar de fram bara de fenomen som finns i läroboken. Eftersom läroboken påverkar så mycket det som lärs ut i den formella undervisningen, anser jag att det är viktigt att undersöka läromaterialet och kartlägga vad som är viktigt att lära sig enligt läroboken.

Syftet med denna avhandling är att undersöka uttalsundervisning i läroboksserien *Gallerins* (Otava) digitala material. Läroboksserien *Galleri* är riktad till gymnasieelever som studerar svenska som B1-språk. Jag vill utreda vad som anses vara viktigt att lära sig om svenskans uttal och hur teorin förklaras. Jag kommer att jämföra de resultat som jag fått med tidigare studier om det som borde tas upp i uttalsundervisningen.

I denna kandidatavhandling kommer jag först att redogöra för teoretisk bakgrund för uttalsundervisningen och presentera tidigare studier samt mål, material och metod. Därefter presenterar jag de resultat som jag fått med hjälp av innehållsanalys. Till sist sammanfattar och diskuterar jag resultaten.

2 TEORETISK BAKGRUND

I detta kapitel ska jag presentera de viktigaste termerna och den teoretiska bakgrunden för avhandlingen samt presentera tidigare studier om liknande ämnen.

2.1 Centrala begrepp

Börestam och Huss (2001) förklarar begreppen *förstaspråk*, *andraspråk* och *främmande språk*. *Förstaspråket* är det första tillägnade språket. *Andraspråket* är det språk inläraren lär sig efter att förstaspråket är etablerat. Detta sker i miljön där språket används och tillägnats oftast informellt. *Det främmande språket* är det språk som lärs in i miljön där det inte används. Detta sker ofta i klassrumsmiljön i en formell undervisningssituation. Svenska språket i Finland är finländarnas andra inhemska språk och finskspråkiga elever läser svenska som obligatoriskt ämne i skolan.

Kommunikativ kompetens är ett begrepp som har haft ett stort inflytande på modern språkundervisning. Från en språkvetenskaplig utgångspunkt betyder detta begrepp förmågan att förstå och själv göra sig förstådd på ett främmande språk. Begreppet *kompetens* (*competence*) lanserades av Chomsky (1965) och innebär den infödde talarens intuitiva kunskap om sitt språk och hans förmåga att förstå och formulera grammatiskt korrekta satser. (Tornberg 2005: 39)

I denna avhandling använder jag begreppen *finlandssvenska*, *sverigesvenska* och *varietet*. Med *finlandssvenska* menar jag i denna kontext den varietet av svenska språket som ca 300 000 människor pratar som sitt modersmål i Finland. Finlandssvenskans uttalsvariationer i Finland kan skiljas mellan tre språkformer: *åländska*, *sydfinlandssvenska* och *österbottniska*. Dessa brukar man kalla för *regionala standardspråk* eller *regiolekt* (Kuronen & Leinonen 2010: 79). Med *sverigesvenskan* menar jag det svenska standardspråk som inte har någon bestämd geografisk eller social färgning och som av språkbrukarna i Sverige uppfattas som riksgiltig. Rikssvenskt standardspråk kan skiljas åt fyra huvudvarianter: *sydsvenska*, *västsvenska*, *mellansvenska* och *norrländska* (Kuronen & Leinonen, 2010: 7, 108, 195). I denna avhandling använder jag termen *sverigesvenska* i stället för *rikssvenska*, fast de används som synonymer. Jag valde att använda denna term, eftersom man i allmänhet använder termen *sverigesvenska* för svenskan i Sverige, medan finländarna använder termen *rikssvenska* i samma betydelse. (Kuronen & Leinonen 2010: 108)

I denna avhandling kommer jag att använda begreppet *IPA-tecken*, dvs. det internationella fonetiska alfabetet som är ett alfabet för fonetisk skrift där ett tecken motsvarar ett ljud i tal. Detta rekommenderas att använda i språkundervisningen med finska inlärare, eftersom finska språket har liknande motsvarighet mellan ljud och bokstäver (Tergujeff 2013).

2.2 Svensk fonetik

Talet består av *segmentella* enheter dvs. enskilda språkljud som vokaler och konsonanter och *prosodiska* enheter som omfattar språkets rytmiska och melodiska drag (Garlén 1988: 9) *Fonem* betyder språkets minsta betydelseskiljande enhet. *Allofon* är en variant av ett fonem och ändrar inte betydelse då de ersätter varandra. Allofonerna kan ha en viss kvalitet beroende på ljudets omgivning, t.ex. fonemets /ö/ öppnare variant [œ] framför /r/ i svenska språket. (Garlén 1988, Korhonen 2010-2011)

Fonemen delas upp i *vokaler* och *konsonanter*. När vi uttalar vokaler bildas ljudet genom vibrationer i stämbanden i struphuvudet. De olika vokalerna får sin karakteristiska klang genom att vi formar läpparna och tungan på olika sätt (Hultman 2010: 13). Enligt Kuronen och Leinonen (2010) är de viktigaste sakerna att tänka på vid uttalet av de svenska vokalerna följande: a) trängre /y/-fonem. b) /ö/-fonemets allofon [œ] saknas i finskan. c) fonemen [u] och [ʉ] saknar motsvarigheter i finskan. När vi uttalar *konsonanter* stöter luftströmmen på hinder på sin väg genom sval och munhålan. Begreppet *sonoritet* betyder en hörbarhet hos språkljuden. Konsonanter kan vara *tonande* om stämbanden vibrerar, eller *tonlösa* om de bildas utan stämbandston. (Hultman 2010: 15). *Klusiler* är konsonantljud som stöter på totalstopp på sin väg genom svalg och munhåla (Hultman 2010: 12-19). Med *aspiration* menas ett h-liknande ljud som kommer tillsammans med explosionsfasen när man uttalar de tonlösa klusilerna /k/, /p/ och /t/. Aspiration saknas i finskan och kan därför förorsaka svårigheter bland finska inlärare som lär sig svenskans uttal. (Korhonen 2010-2011, Dahlstedt 1972)

2.3 Uttalsundervisning

Enligt Kuronen och Leinonen (2010) är gott uttal en väsentlig del av bra muntlig kommunikationsförmåga. De konstaterar att det största problemet för finska inlärare är att de inte vill ändra sina finska uttalsvanor vilket leder till att de har kvar sin finska brytning i uttalet. Man har möjlighet att ändra sitt uttal, men det kräver en insats av inläraren själv (2010: 8). Kuronen och Leinonen (ibid.) framför att det behövs både teori och praktik när det gäller uttalsundervisningen. Lärarens roll är att underlätta uttalsinläringen med teoretiska kunskaper, handledning och feedback och på så sätt hjälpa eleven att systematisera och korrigera sina brister i uttalet.

Enligt Kuronen och Leinonen (2010: 8) är den första principen vid all uttalsinläring att man lyssnar på målspråket så mycket som möjligt. Kuronen och Leinonen (ibid.) betonar att man måste lyssna aktivt, vilket betyder att man gör iakttagelser om hur den infödda talaren uttalar språket. På så sätt lär man sig småningom höra hur talaren gör. De betonar också att imitering är en viktig del av uttalsinläring. De säger att ”om man hör rätt så har man en chans att göra rätt” (2010: 9). Kuronen och Leinonen (ibid.) konstaterar att efter det att man har insett hur olika drag i uttalet fungerar ska man öva dem och massor av upprepningar leder fram till att man automatiserar sitt uttal.

Enligt Kjellin (2002) borde uttalsundervisningen stå i centrum i språkundervisningen. Han konstaterar att fel uttal är krångligare för både talaren och lyssnaren. Kjellin (ibid.) betonar att dåligt uttal kan leda till dålig kommunikation och även utelämna talaren utanför samhällsgemenskapen. Med *prosodi* menas talets rytm och melodi. Kjellin (ibid.) anser att prosodin är den viktigaste faktorn som tydligast skiljer andraspråksanvändaren från förstaspråkstalaren och förorsakar att andraspråkstalarens språkkunskaper bedöms som dåliga. Prosodin är ändå den del av språket som enligt Kjellin förbises i traditionell undervisning. (Kjellin 2002: 15)

Kuronen och Leinonen (2010: 10) beskriver de prosodiska egenskapernas fyra viktiga funktioner i språket: 1) Funktionen att markera vad som är viktigt och oviktigt genom att betona eller obetona vissa ord. 2) Den betydelseskiljande funktionen syftar till att visa samband och avgränsning mellan ord och fraser samt att framhäva vissa delar av meddelandet, t.ex. Japan-japan, mat-matt. 3) Funktionen att markera talarens regionala härkomst eller annan tillhörighet med gruppen. 4) Den emotiva funktionen: man uttrycker eller försöker dölja sina personliga känslor och attityder med prosodiska medel. Dessa punkter visar att prosodin har flera funktioner i kommunikativ kompetens och utgör ett viktigt delområde av uttal.

Även Abrahamsson (2009: 84-85) konstaterar att brytning oftast syftar på ett avvikande uttal i andraspråket. Han påpekar att ”betoningen är i många avseenden ’nyckeln’ till svenskans uttal, och många segmentella, temporala och tonala avvikelser i andraspråksinlärarens uttal hänger ihop med bristande behärskning av svenskans betoningsmönster” (2009: 84-85).

Abrahamsson (2009: 236) och Escudero (refererad i Pennington 2007: 109) konstaterar att andraspråkstalare reflekterar regler och strukturer från sitt förstaspråk till andraspråket och konstaterar att detta gäller också modersmålets fonetik och fonologi som påverkar uttalet i andraspråket. Även Kuronen och Leinonen (2010: 8-9) konstaterar att den kontrastiva

medvetenheten hjälper vid inläringen av andraspråket. Ju mer medveten man blir om sitt eget modersmål, desto mer kan man upptäcka, inse och förstå när det gäller andraspråket.

Enligt Abrahamsson (2009) tänker vi gärna att andraspråksinlärare förbättrar sitt uttal med ökad inläring och graden av brytning minskar med tiden. Det finns dock evidens att ökad grad av syntaktisk och grammatisk komplexitet och mer fokus på innehåll snarare än form ökar risken för att göra uttalsfel (ibid.).

Forsaeus (2008: 5) säger att undervisningen i främmande språk i Europa i princip alltid har haft fokus på elevens förmåga att skriva grammatiskt korrekta fraser och läsa texter av varierande slag på målspråket och det talade språket har spelat en betydligt mindre roll i den formella språkundervisningen. Europarådet påverkade och förändrade språkundervisningen i de olika medlemsländerna i kommunikativ riktning (Tornberg 2005: 41). D.A. Wilkins (1976, refererad i Tornberg 2005: 41) ställde den traditionella grammatiskt orienterade och analytiska lärogången mot en holistisk lärogång med vilken eleven lär sig använda språket. Nuförtiden betonas kommunikativa kompetenser och muntlig förmåga i språkundervisningen. Forsaeus (2008) konstaterar att ”kunna göra sig förstådd och hålla igång ett samtal har idag blivit det primära målet för undervisningen i främmande språk”. Också läroböckerna koncentrerar sig på kommunikativa faktorer och betonar dess viktighet i dagens globala samhälle (se t.ex. lärarhandboken i läroboksserien *Magnet*, 2007).

2.4 Svårigheter i svenskans uttalssystem

Det är obestridligt att ett nytt inlärarspråk kräver anpassning av ett nytt ljudsystem. Eckman (1977, refererad i Abrahamsson 2009: 90) konstaterar att inläringssvårigheter i andraspråket korresponderar med strukturernas grad av typologisk markering. En *markerad* struktur i språket är det som är specifikt för ett språk och sällan syns i andra språk, till exempel negationens placering i svenska språket. Strukturer som är vanliga kallas för *omarkerade* strukturer. Eckman (ibid.) konstaterar att de områden i målspråket som skiljer sig från modersmålet och är mer markerade än i modersmålet resulterar i svårigheter. Detta kan också gälla uttalsinläring.

Dahlstedt (1972) har undersökt svårigheter i svenskans uttal. Han koncentrerade sig på svårigheter av talets segmentella drag. Han har konstaterat att finskans vokalsystem är betydligt enklare än det

svenska och saknar sådana allofoniska komplikationer som är typiska för svenska språket, t.ex. ö-ljudets öppnare variant [œ]. Enligt Dahlstedt (ibid.) innebär detta betydande svårigheter för finnar som lär sig svenskans uttal. Han föreslår att man emellertid i uttalsundervisningen borde börja med de likheter som föreligger mellan de båda språken och sedan stegvis avancera till allt större och svårare olikheter. Härutöver konstaterar han att finska inlärare redan från början borde få vänja sig vid att uttala de svenska vokalerna med en mer energisk tung- och läppartikulation än de är vana vid i sitt modersmål. Enligt Dahlstedt (1972) möter finnarna de största svårigheterna i de främre vokalerna. Han betonar att läraren borde göra eleverna medvetna om svenskans främre vokaler till exempel genom att uttala finska ord med svenska vokalljud. Enligt Dahlstedt (ibid.) har finska inlärare svårigheter också med svenskans konsonantljud. Svenskan har fler konsonantfonem än finskan vilket visar sig i uttalet. Finskan saknar fonemen /g, b, ʃ/ och de ersätts med /k, p, s/. Enligt Dahlstedt (ibid.) förorsakar svenskans frikativa /s, ʃ, ç/ svårigheter för finska inlärare. Dahlstedt (ibid.) konstaterar att skillnaden mellan /s/ och /ʃ/ redan från början borde betonas. Finskan saknar också aspirationen efter tonlösa klusiler vilket enligt Dahlstedt borde tas fram redan på nybörjarstadiet. (Dahlstedt 1972: 19-24, 31-37)

2.5 Undervisningsmaterial

Enligt Selander (1991) är läromaterialet det som förverkligar läroplanen och läromaterialet kan även anses påverka ett stort antal elever och deras världsbild. Selander (ibid.) konstaterar att läromaterial är värt att undersökas. Dess roll förändras kontinuerligt efter samhällets behov och under dess press. Enligt forskning är läroboken den mest använda källan i formell undervisning (Luukka m.fl. 2008, Taalas m.fl. 2008, refererad i Palviainen 2012). Detta betyder att läromaterialet spelar en väldigt stor roll i skolvärlden, och dess innehåll är det som eleverna förväntas lära sig. Forsaeus (2008: 5) konstaterar att lärobokens innehåll påverkar också elevens möjlighet att uppnå kursmålen. Om bokens upplägg, texter och uppgifter är kommunikativt inriktade, är chansen stor att även lektionerna och elevernas förhållande till språket blir det (Forsaeus ibid.).

Enligt Mikkilä och Olkinuora (1995: 98) definierar läroboken både det innehåll elever anses lära sig och innehållets ordning i undervisningen. Mikkilä och Olkinuora (ibid.) har också undersökt elevernas åsikter om lärobokens roll i undervisningen. De konstaterar att ju mer läraren använder läroboken desto tydligare anser eleverna att läraren och läroboken har ansvar för inläringen. Likaså

konstaterar Mikkilä och Olkinuora (ibid.) att ju mindre lärarna baserar sin undervisning på läroboken, desto fler elever anser att de själva är ansvariga för sin egen inläring.

Uttalsundervisningen i läroböckerna har undersökts under de senaste åren (Forsaeus 2008, Salenius 2011, Tergujeff 2013). Tergujeffs doktorsavhandling (2013) handlade om uttalsundervisning i läroböcker i engelska. Hon konstaterade i sin undersökning att uttalsundervisningen i engelska följer för kraftigt läroböckernas innehåll. Om lärarna bara använder läroböcker, kan några viktiga delområden förbises i undervisningen. Tergujeff (ibid.) konstaterar att läroböckernas påverkan syns bäst i intonationsundervisningen. I läroböcker går man igenom enskilda ljud även om det skulle vara viktigare att betona prosodin och dess betydelse när det gäller talets förståelse och flyt. Enligt Tergujeff (ibid.) eftersätts uttalsundervisning även globalt, fast den är ett väldigt viktigt delområde i språkinläringen. Tergujeff (ibid.) konstaterar också att det rekommenderas fonetiska tecken som hjälpmedel i uttalsundervisningen för finskspråkiga inlärare, eftersom fonetisk skrivning har samma principer som finska språket; ett tecken i skrift motsvarar ett ljud i tal.

Salenius (2011) undersökte prosodin i läroböcker på gymnasienivån och konstaterade att prosodin och accentvariationer behandlas begränsat och varierande i olika läromaterial. Traditionella standardvariationer har en central roll i dessa böcker och enligt Salenius (ibid.) leder detta till att eleverna får begränsade färdigheter att uppfatta uttal som helhet och producera sitt eget uttal. Enligt Salenius (ibid.) finns det flera skillnader mellan olika läroboksserier vilket förorsakar ojämlikhet mellan användargrupperna. Hon konstaterar att läroboksserien *Galleri* saknar några viktiga saker inom prosodin jämfört med den andra läroboksserien *Magnet* (SanomaPro) och på basis av resultaten konstaterar hon att läroboksserien *Magnet* i detta avseende är avsevärt bättre än *Galleri* (Salenius 2011).

2.6 Gemensam europeisk referensram för språk och läroplan

I grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning (Utbildningsstyrelsen 2003: 84) definieras att: *”Undervisningen i svenska skall utveckla de studerandes färdigheter i interkulturell kommunikation. Den skall ge dem kunskaper och färdigheter i det svenska språket och dess användning samt erbjuda dem möjligheter att utveckla sina insikter i, förståelse för och uppskattning av de nordiska samhällena och deras kulturer.”* Därtill står det andra inlärningsmål

och enligt dem skall studeranden bl.a. *kunna kommunicera på ett sätt som är karakteristiskt för svenskan och svensk kultur.*

Läroplanen är starkt förknippad med *den gemensamma europeiska referensramen för språk* (2009) som definierar färdighetsnivåer som gör det möjligt att mäta de lärandes framsteg i varje fas av inlärningsprocessen. Enligt grunderna för gymnasiet läroplan 2003 borde eleven, som studerar svenska som B1-språk, nå nivån B1.1. i tal. Nivån B1.1. kallas *självständig språkanvändarens nivå* eller *fungerande grundläggande språkfärdighet* och målet är att språkanvändaren kan reda sig i vardagslivet. I beskrivningen (GERS 2009) karakteriseras nivån B1.1 bl.a. med följande faktorer:

- Eleven kan berätta vissa detaljer om bekanta saker. Han eller hon reder sig i de vanligaste all dagliga situationerna och inofficiella samtal på språkområdet, kan kommunicera om sådant som är viktigt för eleven själv även i lite mer krävande situationer. En lång framställning eller abstrakta ämnen ger upphov till uppenbara svårigheter.
- Eleven kan uppehålla förståeligt tal men pauser och tveksamhet förekommer i längre talsekvenser.
- **Uttalet är klart förståeligt trots att den främmande accenten tidvis är uppenbar och uttalsfel i viss mån förekommer.**
- Eleven kan använda ett ganska omfattande vardagligt ordförråd samt några allmänna fraser och idiom och använder många olika slag av strukturer.
- I längre fritt tal är grammatikfel vanliga, men de stör sällan förståelsen.

I läroplanen beskrivs fem obligatoriska och två valfria kurser som eleverna kan genomföra i gymnasiet (Utbildningsstyrelsen 2003: 96-98). Bara i två av dessa kursbeskrivningar nämns muntlig kommunikation i inlärningsmålen. På den andra kursen (*RUB 2 Vardagsliv i de nordiska länderna*) ligger tonvikten på muntlig kommunikation och man fäster vikt vid säkerheten i talet. I grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning nämns uttalet inte i beskrivningarna eller i målsättningarna. I det nya utkastet för de nya läroplanerna för grundläggande utbildning nämns uttalet i målsättningarna för undervisning i B1-svenska för årskurserna 7-9: ”*Opetuksen tavoitteena on ohjata oppilasta ääntämään ymmärrettävästi*” (Målet för undervisningen är att handleda eleven till att uttala förståeligt [egen översättning]) (Utbildningsstyrelsen: http://www.oph.fi/lp2016/utkast_till_grunderna_for_laroplanen/grundlaggande_utbildning).

År 2009 ändrades Utbildningsstyrelsen kursen *RUB 7 – Kultur i ord och handling* till en muntlig kurs som heter *Tala och förstå bättre*. Bedömningen på denna kurs baserar sig på vitsordet i det

prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetat och över provet i muntlig språkfärdighet ges ett särskilt intyg som bilaga till avgångsbetyget (Utbildningsstyrelsen 2009). Denna förändring är ett bra exempel på det att språkundervisningen riktar mot kommunikativt orienterad undervisning.

3 MÅL, MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel ska jag först presentera forskningsfrågorna och syftet i denna avhandling samt de hypoteser som jag har. Därefter beskriver jag den metod som användes för att analysera materialet och presenterar det material som jag valt.

3.1 Mål

Syftet med denna undersökning är att sätta sig in i det digitala materialet i uttalsundervisningen i lärobokserien *Gallerins* digitala material och utreda hur olika uttalsdrag förklaras. Målet med undersökningen är också att kartlägga läromaterialets innehåll och ge information som eventuellt kan hjälpa bokförlaget att utveckla materialet i framtiden.

Jag söker svar på följande frågor:

1. Vad som anses vara centralt i uttalsundervisningen i lärobokens digitala material?
Vad anses vara viktigt att lära sig?
2. Hur förklaras skillnader mellan det finska och svenska ljudsystemet eller förklaras det alls?
3. Hur mycket fäster läromaterialet uppmärksamhet vid finlandssvenska och sverigesvenska varieteter?

Enligt mina egna erfarenheter antar jag att fonem och enstaka ljud har en större roll i materialet än prosodin och ljudvariation och exemplen ges på finlandssvenska. Härutöver antar jag att varken assimilation eller talspråkliga drag tas upp i materialet. Jag tror också att det inte förklaras

skillnader mellan finskans och svenskans ljudsystem, till exempel aspirationen i svenskan eller de tonande klusilernas avsaknad i finskan.

3.2 Material

Ett kriterium för mitt materialval var att det borde vara nytt och färskt. Digitalt material har blivit allt vanligare och jag ansåg att digitalt material fortfarande är ett ganska nytt fenomen och ett tämligen utforskat område. Enligt bokförlaget *Otava* är läroboksserien *Galleri* den mest använda serien i svenskundervisningen i Finland. På Otavas nätsidor står det att *Gallerins* digitala material har pedagogiskt innehåll av hög kvalitet och dess mångsidiga möjligheter ger mervärde till studierna (<http://www.otava.fi/oppimateriaalit/lukio/galleri>). Det digitala materialet innehåller bandinspelningar av texter och hörförståelseövningar. Detta möjliggör bl.a. att eleven lätt kan lyssna på ljud och fraser med ett klick på ikonen.

Gallerins digitala undervisningsmaterial består av tre digitala böcker för elever (*Galleri 1, 2 och 3*, 2013) och ett digitalt undervisningsmaterial som är avsett för lärarstyrd undervisning (2012). Detta digitala material innehåller extramaterial för varje stycke samt material för läraren, facit till övningar, bandinspelningar av texter, provinspelningar och exempel på provuppgifter. Härutöver finns det extramaterial för läraren, t.ex. uttalsdiar och extraövningar för varje kapitel. I denna avhandling koncentrerar jag mig på de digitala böckernas innehåll om uttal samt uttalets roll i det digitala materialet för lärarstyrd undervisning. Dessutom kartlägger jag kort hurdana uttalsövningar det finns i lärarens extramaterial. Jag utelämnar muntliga övningar och hörförståelseövningar. Allt som allt består läroboksserien av sju tryckta böcker och en grammatikbok samt lärarmaterialet för alla kurser.

I de två första böckerna finns en del som heter *Pratgalleri: Uttal*. Delen består av teori om uttal och härutöver finns det några korta dialoger där eleven kan lyssna på hur olika ljud och ord konkretiseras i tal. Till skillnad från de tryckta böckerna har eleven i det digitala materialet möjlighet att lyssna på ljud och exempelord med ett klick på ikonen. Det behövs ingen cd-skiva eller cd-spelare.

3.3 Metod

Som metod använder jag innehållsanalys som kan användas i alla kvalitativa undersökningar. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 91). Den kvalitativa innehållsanalysen är en textanalys som är lämplig för alla slags färdigt material som kräver tolkning. Denna metod är det bästa alternativet när undersökningen grundar sig på ett färdigt material, såsom läroböcker. I innehållsanalysen måste man avgränsa fenomenet noggrant. Det som forskaren vill analysera, syns i forskningsfrågorna. Meningen med innehållsanalysen är att verbalt klassificera och beskriva materialet så grundligt som möjligt (Tuomi & Sarajärvi 2013: 91-108). Det svåra med innehållsanalysen är att den som använder metoden ska vara objektiv och avgränsa ämnet.

Jag avgränsade ämnet så att det utforskade materialet enbart består av de fenomen som gäller uttal. Jag utelämnade andra muntliga och kommunikativa övningar samt hörförståelseövningar. Jag gick igenom alla de tre digitala böcker som har utkommit på Otavas digitala materialbank. Dessa böcker är tillgängliga för elever som använder läroboksserien *Galleri* i skolundervisningen. Härutöver undersökte jag det digitala materialet för lärarstyrd undervisning.

4 RESULTAT

I detta kapitel presenterar jag de resultat som jag har fått. Jag går igenom alla de tre läroböckerna och det digitala materialet för lärarstyrd undervisning och beskriver deras innehåll när det gäller uttal. Först presenterar jag *vad* som har tagits med i uttalsdelarna. Därefter analyserar jag *hur* dessa faktorer har presenterats och förklarats. I kapitel 4.5 och 4.6 presenterar jag de resultat som jag fått angående mina forskningsfrågor.

4.1 *Galleri 1*

4.1.1. Inledning till uttal

Galleri 1 är den första boken i svenska språket på gymnasienivån och avsedd för eleverna som läser svenska som B1-språk. Den ”öppnar dörrarna till svenska språket och den nordiska kulturen”

(<http://www.otava.fi/oppimateriaalit/lukio/galleri/>, egen översättning). Boken innehåller delen *Pratgalleri: Uttal.* (s. 19) I denna del presenteras först svenska språkets uttalsvariationer i Norden. Uppgiften fungerar som inledning till svenskans mångsidiga uttalsvariationer och består av en hörförståelseövning där eleven ska lyssna på olika dialekter och se på kartan varifrån talaren kommer. Det finns fem varieteter: österbottniska, sydfinlandssvenska, mellansvenska (stockholmska) och sydsvenska (småländska och skånska).

Som inledning till uttalet fungerar också en informationslåda där det motiveras varför det lönar sig att lära sig uttala rätt. Det tas upp fyra saker:

- Det är viktigt att öva sig uttalet.
- Om du uttalar rätt, undviker du att bli missförstådd och känna dig generad.
- När du vet hur vissa ord uttalas, förstår du bättre det talade språket.
- Du kan också utnyttja det du lärt dig vid muntliga övningar och när du läser texter högt.

[egna översättningar]

Dessa saker förknippar uttalet med kommunikativa färdigheter. Bokförfattarna vill uttrycka att uttalet är ett viktigt delområde i muntlig framställning och det underlättar andra delområden i språkinläringen. Det saknas dock råd om hur eleven själv kan öva sig uttalet (se kapitel 2.1).

Den andra övningen i *Pratgallerin* handlar om olika talsituationer där talaren blir missförstådd på grund av sitt bristfälliga uttal. Talsituationerna är presenterade med ritningar och pratbubblor, dvs. det finns både text och bild. Härutöver kan eleven lyssna på dessa tre talsituationer med att klicka på ikonerna. Detta framställningssätt tar hänsyn till olika inläringstyper; eleven kan se, läsa och lyssna på vad det är fråga om. I övningen får eleven själv komma på varför talaren blir missförstådd. Det ges inga färdiga förklaringar.

Den första talsituationen handlar om tonande och tonlösa klusiler. Finskan saknar tonande klusiler vilket orsakar svårigheter i svenskt uttal (Dahlstedt 1972). Talaren i övningen uttalar ”bil” som ”pil”. Denna övning visar tydligt att det är viktigt att göra skillnaden mellan tonande och tonlösa klusiler. Temat *sonoritet* kommer att behandlas mer omfattande i följande bok *Galleri 2* (se kapitel 4.2.3).

Bara den första situationen handlar om enstaka ljud, i de två andra är det prosodin som orsakar missförstånd. I den andra situationen är det fråga om vokallängdens betydelse. Talaren gör ett typiskt fel och uttalar ordet *glass* med ett långt a-ljud. Denna situation klargör regeln om vokalens längd före konsonanter och påminner eleven om att vokallängden kan påverka ordets betydelse.

I den tredje talsituationen beror missförståndet på felaktig ordbetoning. I ordet ”tunnelbanan” ligger huvudtrycket på den näst sista stavelsen, inte på den sista stavelsen. Betydelsen förändras avsevärt beroende på ordbetoningen. I övningen finns inga förklaringar eller rätta svar, utan eleven förväntas själv uppfatta skillnaden mellan det finska och svenska ordbetoningssystemet och vad som missförståndet beror på.

4.1.2 Vokaler

Härnäst betraktar jag vilka saker som tas upp och anses vara viktiga i den digitala läroboken *Galleri I* och om dessa saker stämmer överens med Kuronens och Leinonens (2010) påståenden.

Först behandlas vokallängden och den förklaras med några exempelord uttalade både på sverigesvenska och finlandssvenska. Det sägs i materialet att vokalen oftast uttalas som kort om den följs av två eller flera konsonanter, t.ex. *tänka*, *klocka*, *frukt*. Det tas inte upp enstaviga ord med två bokstäver, såsom *bo*, *ko*, eller *sy*, eller ord som har lång vokal i slutet, dvs. betoningen på den sista stavelsen, t.ex. *sympati*. Inte heller förklaras det vad som händer om ordet består av tre eller flera stavelser, t.ex. ordet *studera*, där u-ljudet inte uttalas som lång, eftersom betoningen ligger på den andra stavelsen. Exempelorden är enkelt transkriberade: [tenkka], [le:ssa]. Funktionen med kolonet förklaras inte och det används bara med en lång vokal, inte med en lång konsonant. Läraren har ansvar för att påminna vad detta kolon betyder. Accenttecken används inte i transkriberingarna; [tenk`ka˘], fast de sverigesvenska exempelorden är uttalade med grav accent (fallton och stigton).

Vokalerna å, o, u, y, e, ä och ö behandlas i den första boken. A-ljudets och i-ljudets uttal anses uppenbarligen vara så lätt att producera på grund av dess likhet med finskans a- och i-ljud och därför tas de inte upp. Först behandlas vokalen /å/ som alltid uttalas [o]. När det gäller vokalen /o/ ges inga förklaringar när vokalen realiserar i tal som [u] och när som [o]. Fonemet [u] förklaras kort: ”ljudet ligger mellan finskans [u]- och [y] -ljuden, närmare [y]-ljuden” [egen översättning]. Vokalen /y/ beskrivs som ”trängre” än finskans /y/ i materialet. Det förklaras ändå inte vad ”trängre” betyder. När det gäller fonemen /e/ och /ä/ ges inga allofoner, såsom sverigesvenskans [ɛ]

eller finlandssvenskans [æ]. Det står i förklaringarna att e-ljudet *vanligen* uttalas som [e] och *oftast* som [ä] före bokstaven R. Det skulle vara viktigt att betona att svenskarna uttalar ä-ljudet bara om det ligger före r-ljudet. Ordvalen *vanligen* och *oftast* är oklara i detta sammanhang och instruktionerna kan i stället för att förklara förorsaka förvirring bland eleverna. När uttalar svenskarna [e] och [ä] egentligen? Ä-ljudet är transkriberat som [ä] och den sverigesvenska allofonen [æ] nämns inte. Om läraren använder detta material i undervisningen vid vokaluttalet, har hon eller han ett stort ansvar för att lära ut och förklara vokalernas artikulatoriska drag, t.ex. var dessa vokaler uttalas och vilka positioner tungan, läpparna och gomseglet intar. Vid några förklaringar (u-ljud och ö-ljud) förklaras var i munnen dessa ljud produceras: "Ljudet ligger mellan finskans [u]- och [y]-ljud, närmare [y]-ljud." [s. 19, egen översättning].

I samband med varje vokal finns det en kort dialog. I dialogen kan eleven lyssna på de ord som fungerat som exempel i förklaringarna konkretiserade i tal. I dessa dialoger kan eleven också uppfatta betoningen och de andra prosodiska drag som är typiska för svenska språket. Varje dialog är inspelad både på sverigesvenska och finlandssvenska.

Enligt Kuronen och Leinonen (2010) lär man sig genom att lyssna, imitera och upprepa, och de anser att det behövs både teori och praktik i uttalsinläringen. Bara teorin, förklarad med några enkla satser och exempel, leder inte till ett korrekt uttal (se kapitel 2.3). I materialet finns det ljudexempel både på finlandssvenska och på sverigesvenska. Med hjälp av dessa inspelningar kan eleverna dra sina egna slutsatser av skillnaderna mellan dessa varieteter. Således ses eleven som en autonom inlärare, även om det saknas produktiva övningar.

I den första boken *Galleri 1* behandlas några typiska uttalsvariationer i svenska språket, några typiska situationer där en finsktalande kan bli missförstådd och vokaler. I *Galleri 1* finns inga produktiva övningar där eleven skulle uppmuntras producera ljud eller produktiva skriftövningar gällande uttal. Det beror på läraren om eleverna kan öva att uttala olika ljud. Det finns kommunikativa övningar i delen *Pratgalleri: Tala ut!*, men i dessa övningar ligger vikten på kommunikationen och på olika uttryck som man kan använda i autentiska talsituationer. I instruktionerna uppmuntras inlärarna inte att fästa uppmärksamhet vid uttalet eller uttalsproduktionen. Alla instruktionerna och förklaringarna gällande uttal är givna på finska.

I den tryckta boken *Galleri 1* finns exakt samma övningar som i det digitala materialet. Delen *Pratgalleri: Uttal* ligger i slutet av boken. I varje bok finns det en cd-skiva där det finns samma inspelningar som i det digitala materialet.

4.2 Galleri 2

4.2.1 Inledning

I början av den andra digitala boken *Galleri 2* finns en sida med rubriken ”*kirjan käyttöjälle*” (för användaren, s. 3). I denna inledning berättar bokförfattarna för användaren om det som finns i boken och vilka saker som står i de centrala temana. Enligt denna inledning ”förstärker eleven sina muntliga språkkunskaper” och ”I *Pratgallerin* finns det uttalsträning och mycket tal”. [s. 3/38, egna översättningar].

Temat vid uttalsundervisningen i den andra digitala boken är konsonanter. Det finns ingen inledning till eller orienterande övningar kring temat. Härnäst beskriver jag de saker som tas upp i denna del.

4.2.2 Konsonanter

Först i *Galleri 2* tas det upp temat *sonoritet* (se definitionen i kapitel 2.2). Det förklaras kort på finska vad sonoriteten betyder och det antyds att tonande konsonanter b, d och g förekommer i finska språket för det mesta i lånord. Begreppet *lånord* förklaras inte och det ges inga exempel på lånord i finskan. I förklaringen tas upp ett h-liknande ljud (aspiration) efter de tonlösa klusilerna p, t och k. Detta sägs vara ett skiljande drag mellan tonande och tonlösa konsonanter i svenska språket. Begreppet *aspiration* eller *klusil* används inte i detta sammanhang.

Temat sonoritet konkretiseras med bilder med pratbubblor och med en inspelning på sverigesvenska. Det finns tre likartade ord (minimipar) som skiljer sig åt beroende på klusilernas sonoritet. Exempelorden är enkla, korta och bekanta, t.ex. *bil-pil*, *stad-stat*. Transkriberingarna av dessa exempelord saknas och eleverna kan endast se de skrivna formerna. I detta sammanhang skulle det vara viktigt om ljudexemplen konkretiserades med IPA-tecken och med hjälp av dessa skulle eleven kunna se var skillnaden ligger och hur det syns i transkriberingarna. Enligt Kuronen och Leinonen (2010) är den viktigaste skillnaden mellan sverigesvenskans klusiltyper aspirationen och sonoriteten anses som sekundärt drag. När det gäller finlandssvenska, är det viktigaste skiljande draget sonoriteten. I lärobokens teoridel anses sonoriteten vara viktigast och det kan tolkas att bokförfattarna vill betona finlandssvenskans uttal i materialet. Avsaknaden av aspirationen i finska språket nämns inte. Det finns inga produktiva övningar där eleven själv skulle kunna öva att

utforma ljud, i detta sammanhang tonlösa och tonande konsonanter, och genom att själv producera ljud uppfatta skillnaden mellan dem. Muntlig övning i uttalsmaterialet består av imitering och repetering av ljud och ord med hjälp av inspelningarna och det beror på läraren om detta händer i klassrumssituationen.

Enskilda konsonantljud behandlas efter sonoriteten. Konsonanterna *g*, *k* och *z* samt bokstavskombinationerna *dj*, *hj*, *lj*, *gj*, *sk*, *sj*, *skj*, *stj*, *kj*, *tj*, *ch*, *ion* och *sion* är de fenomen som tas upp i den andra digitala boken *Galleri 2*. I det följande behandlas detta närmare.

4.2.2.1 Bokstaven g

Enligt det analyserade materialet uttalas bokstaven *g* som [j] om den står före främre vokalen *e*, *i*, *y*, *ä* eller *ö*. Begreppet ”*etuvokaali*” (främre vokal) förklaras inte, bara exempelbokstäver på dessa vokaler ges (*ge*, *egentligen*). Vidare i instruktionerna tas det upp bokstaven *g*:s realisering som *j*-ljud efter bokstäverna *l* och *r* (*helg*, *arg*). Bokstavens realisering som [ʃ]-ljud vid lånord tas också upp och det ges exempelord på sådana fall: *garage*, *religiös*. Även undantag före främre vokaler ges (*egenskap*, *lägenhet*).

4.2.2.2 Bokstaven k

Bokstaven *k* får varianten [tʃ] i finlandssvenskan beroende på ljud som står före eller efter den. Detta fall tas upp i denna teoridel gällande konsonanter. Det ges exempel både på finlandssvenska och sverigesvenska och det nämns att sverigesvenskan saknar *t*-ljudet i början av ordet. I boken används finskans term ”*suhuäänne*” (sibilant) och detta ljud jämförs med engelskans ord ”*cheese*” (ost) vars uttal bokförfattarna troligen anser eleverna känna igen och behärska. *K*-ljudets aspiration, dvs. *h*-liknande ljud efter *k*-ljudet som avskiljer en tonlös klusil från en tonande, nämns inte. Enligt Kuronen och Leinonen (2010) är det i synnerhet aspirationen som är den viktigaste skillnaden mellan klusiltyperna i sverigesvenskan, medan det i det finlandssvenska klusiluttalet är sonoriteten. I detta material anses sonoriteten vara viktigare än aspirationen.

4.2.2.3 Bokstaven z

Bokstaven *z* behandlas kort. Det konstateras att bokstaven *z* förekommer endast i lånord och den uttalas vanligen som [s] (*jazz*, *zebra*). Inte heller i detta fall förklaras vad begreppet *lånord* betyder. Ordvalet *vanligen* kan igen förorsaka förvirring bland eleverna. När det står i läromaterialet att ett ljud *vanligen* uttalas som [s], innehåller detta uttryck med ordvalet *vanligen* en ton att det inte alltid stämmer. Det ges ändå inte några undantag, utan det är läraren som har ansvar för att förklara om det finns ord där denna regel inte stämmer.

4.2.2 Bokstavskombinationer och sibilanter

Materialets inspelade ljudexempel är angivna både på finlandssvenska och på sverigesvenska, men bara de finlandssvenska ljudtecknen ges, t.ex. [ʃ] i orden ”*kanske*” och ”*maskin*”. Boken tar inte upp den vanligaste sverigesvenska varianten [f]. Vid bokstavskombinationen *sk* förklaras skillnaden mellan kombinationens uttal i finlandssvenska och sverigesvenska: ”i sverigesvenskan uttalas sibilanten vanligen som h-liknande i bakdelen av munnen och den avviker från finlandssvenskans sibilant” [egen översättning]. Senare i bokstavskombinationerna *sj*, *skj* och *stj* nämns inte sverigesvenskans h-liknande variant, men exempelorden på sverigesvenska är inspelade på band och genom att klicka på ordet får eleven lyssna på dem. När det gäller uttalet av bokstavskombinationen *dj*, förklaras skillnaden mellan sverigesvenska och finlandssvenska. I finlandssvenskan uttalas d-ljudet t.ex. i ordet *djur* och *djup*.

Vid konsonantuttalet tas det upp flera bokstavskombinationer. Det förklaras skillnader mellan finlandssvenska och sverigesvenska och det ges också undantag, t.ex. i ordet *skelett* uttalas bokstavskombinationen *sk* utan [ʃ]. På finska kallas både [ʃ]-ljud och [tʃ]-ljud för ”*suhuäänne*” (sibilant). Sverigesvenskans avsaknad av klusilen [t] i början av ordet förklaras bara när det gäller k-ljudet. I bokstavskombinationerna *tj*, *kj* och *ch* förklaras detta inte. I dessa fall måste eleven själv uppfatta denna skillnad mellan finlandssvenskans och sverigesvenskans sibilanter genom att lyssna på inspelningarna och jämföra dem med varandra.

När det gäller bokstavskombinationerna *-sion* och *-tion* står det i förklaringen att dessa ändelser uttalas ”som sibilanten [ʃu:n], men i finlandssvenskan kan kombinationen *-tion* också uttalas som [tʃu:n]. Igen används finskans term ”*suhuäänne*” (sibilant). Exempelorden är ändå uttalade på den

finlandssvenska varianten [ʃu:n] och på sverigesvenska som [ʃu:n]. Denna sverigesvenska transkribering ges inte, eleven kan bara lyssna på ljudet på bandet.

4.3 Galleri 3

Den tredje digitala boken *Galleri 3* koncentrerar sig på Finland och finlandssvensk kultur. I delen ”*kirjan käyttöjälle*” (för användaren, s. 3) beskrivs de teman som boken innehåller och de färdigheter som övas på denna tredje kurs i gymnasiet. Det står i texten att ”du lär dig tala och skriva om ditt eget hemland, dess natur, människor, historia och kultur på svenska. (...) Dina muntliga färdigheter förstärks och detta hjälper dig i skriftliga uppgifter” [s. 3, egna översättningar].

I den digitala boken *Galleri 3* finns inte en separat del som koncentrerar sig på uttalet. I början av boken (s. 4) finns en del som heter ”*Fraaseja suulliseen viestintään*” (fraser för muntlig kommunikation), men dessa fraser är inte inspelade på band. När det gäller muntlig kommunikation, skulle det vara viktigt att eleven skulle kunna höra hur fraserna uttalas och själv öva att uttala dem korrekt. Temat uttal har inte tagits med i denna tredje bok.

4.4 Ett digitalt inlärningsmaterial för lärarstyrd undervisning

Det digitala materialet för lärarstyrd undervisning utkom 2012. Det står på Otavas nätsidor att undervisningsmaterialet innehåller ett nytt material för uttalsövning för varje stycke. Varje lärobok har en egen länk som leder till det extra material som läraren kan använda i undervisningen. I delen ”*Ääntäminen*” (uttal) står instruktionerna på finska. Det står att ”man i delen *Uttal* övar att uttala svåra ord ett ljud eller ett ljudpar åt gången. Satsbetoning övas med fem exempelsatser” [egen översättning]. Meningen är att uppfatta att samma bokstav i svenskan kan uttalas på olika sätt beroende på ordet och dess omgivning. I teoridelen i den digitala boken *Galleri 1* behandlas dessa fall, t.ex. bokstaven o kan realiserars som [o] eller [u] beroende på ordet. Läraren kan öppna övningarna med att klicka på styckets rubrik. I övningen står ord som anses vara svåra för eleverna samt fraser med rubriken ”*sanapaino*” (ordbetoning) eller ”*lausepaino*” (satsbetoning).

Ljud som tas upp i materialet är vokalerna [ä], [u], [o], [u], och konsonanterna [ʃ], [ç] och [j]. Ljudet [ç] tas inte upp i de digitala böckerna *Galleri 1* eller *Galleri 2*. Härutöver finns det exempelord på

ordbetoning, t.ex. ”*auktoritet*”. Orden i övningarna är inte transkriberade med IPA-tecken, bara det ljud som övas, anges i hakparentes över ordlistan, t.ex. [ä] *Sverige*. I materialet skiljs det inte de långa och korta vokalerna utan alla ljud markeras som korta: [u] istället för [u:] i ordet *stor*. Alla exempelord är hämtade från styckena och listade ut utan kontext eller översättning. Eleverna kan lyssna på de inspelade orden med sverigesvenskt uttal. I satsbetoningsövningen finns satser utan transkribering. Eleven kan lyssna på satserna och öva uttala satser med satsbetoningen genom att imitera det som hon eller han hört. I det första styckmaterialet finns det enkla satser, såsom ”*Jag är finländare*” och ”*Jag känner att jag är välkommen här*”. Satserna är inte direkt hämtade från stycket, men handlar om samma tema. Trots innehållet är satserna, såsom ”*Jag är finländare*” inspelade på sverigesvenska på ljudband.

Med dessa produktiva övningar kan eleven höra och öva att uttala ord på sverigesvenska. Övningarna repeterar kort styckenas ordförråd och fungerar som stöd för uttalsundervisningen. En sådan övningstyp stödjer auditiva inlärare. I lärmaterialet tas det upp ord- och satsbetoning, som inte behandlas i de digitala böckerna. I detta material förklaras ändå inte begreppet *betoning* och dess betydelse i svenska språket. Övningarna saknar betoningsmarkeringarna och accenttecken som skulle kunna hjälpa eleverna att uppfatta var betoningen ligger. I materialet kan eleven lyssna på ord och satser på ljudband och försöka imitera betoningen.

I Otavas digitala materialbank finns härutöver undervisningsmaterial i pdf-form för läraren. I detta material finns det extra övningar för varje lärobok. När det gäller uttal, finns det ”äntämiskalvo” (uttalsdia) för varje stycke. Denna dia består av styckets exempelord som eleverna kan öva att uttala. Orden på diorna är transkriberade med IPA-tecken och det ges också betoningstecken. I materialet finns bara övningar på olika teman, det finns inte förklaringar eller teori om de färdigheter som övas.

I figur 1 syns transkriberingarna av vissa ord. Det används de finlandssvenska varianterna på ljud, t.ex. [e] i ordet *välkommen* i stället för den sverigesvenska varianten [ɛ]. Kolonet används bara för att markera en lång vokal. När det är fråga om en lång konsonant, skrivs det med två bokstäver, t.ex. [tʃenna]. Två konsonanter används däremot inte i transkriberingen av ordet *gått*, utan det transkriberas med en konsonant i slutet av ordet: [got]. I transkriberingarna syns betoningstecken om betoningen inte ligger på den första stavelsen. Bokstaven g:s realisering som [j] före främre vokaler i ordet *gick* är här fetstil.

Öva uttal.

välkommen	[ve:l'kommen]
en förändring	[e:n fœ'rendriŋ]
gå, går, gick, gått	[go:, go:r, jik, got]
en skola 1	[sku:la]
ett fritidsintresse 4	[fri:ti:tsint'resse]
umgås umgås, umgicks, umgåts	[ʌmgo:s, ʌmgo:s, ʌmjiks, ʌmgots]
olik	[u:li:k]
bo, bor, bodde, bott III	[bu:]
känna II	[tʃenna/çenna]
skön	[ʃö:n]
längta I	[lɛŋta]
min släkt	[min slekt]

Figur 1. Uttalsdia i extramaterialet för lärarstyrd undervisning (Galleri kurs 1, extramaterial, Otava 2006)

4.5 Centrala punkter vid uttalet i det utforskade materialet

Ett av mina forskningssyften var att ta reda på vad som anses vara centralt i uttalsundervisningen i lärobokserien *Galleris* digitala material och vad som anses vara viktigt för eleverna att lära sig om svenskans uttal. Enligt mina resultat koncentrerar sig de digitala böckerna på de segmentella enheterna, dvs. enskilda språkljud som vokaler och konsonanter. Betoningen ligger på att förklara hur vissa språkljud uttalas, och genom att lyssna exempelorden på band kan eleven jämföra det finlandssvenska och sverigesvenska uttalet. Eleven anses som en autonom inlärare och materialet ger eleven ett tillfälle att själv uppfatta ljudets karakteristiska drag, t.ex. en övning om situationer där fel uttal kan orsaka missförstånd (*Galleri 1*, s. 19). Själva teorin spelar inte en stor roll i de digitala böckerna. Det förklaras kort med några fraser på finska hur vissa språkljud uttalas och om det finns undantag. Det saknas produktiva övningar som skulle motivera eleven själv att producera ljuden. Av mina resultat att döma har läraren, som använder materialet, ett stort ansvar för att

anpassa materialet i undervisningen och förklara det som saknas och det som kan förorsaka förvirring bland eleverna.

Enligt forskning är prosodin det viktigaste drag som skiljer andraspråksinläraren från förstaspråkstalaren (Kjellin 2002, Abrahamsson 2009, se kapitel 2.1). Ljushem (2011) har konstaterat i sin undersökning att prosodin spelar en större roll än segmentella drag och grammatisk korrekthet när andraspråkstalarens språk anses vara ”god svenska”. I detta utforskade material spelar prosodiska egenskaper en mindre roll än segmentella enheter. Prosodiska egenskaper innehåller talets rytmiska och melodiska företeelser, dvs. längd, ton, betoning, intonation och accentsystem. I det digitala inlärningsmaterialet för lärarstyrd undervisning tas det upp ord där betoningen inte finns på den första stavelsen, och betoningen övas med hjälp av exempelfraser. Vokallängden och fel betoning av ordet ”*banan*” i missförståndsituationen (*Galleri 1*) är de enda företeelser inom prosodin som tas upp i de digitala böckerna. Det kan antas att de gymnasieelever som har studerat svenska språket i tre år har uppfattat svenskans melodiska drag och funderar över varför svenskarna talar ”sjungande”.

I de digitala läroböckerna *Galleri 1, 2 och 3* behandlas uttalet kort och enkelt. Det används inte IPA-tecken eller transkribering av hela ordet utom när det gäller vokallängden. IPA-tecken används emellertid på styckenas ordlistor och i lärarens extramaterial men inte i uttalsdelen där uttalsteorin behandlas. Enligt Abrahamsson (2009) och Kuronen och Leinonen (2010) kan den kontrastiva medvetenheten hjälpa vid inläringen av andraspråket. I det utforskade materialet tas upp skillnader mellan finskan och svenskan när det gäller sonoritet, y-ljud och ö-ljud samt i de situationer i *Galleri 1* där andraspråkstalaren blir missförstådd på grund av sitt bristfälliga uttal.

4.6 Finlandssvenska och sverigesvenska i det utforskade materialet

I det utforskade materialet finns ljudexempel som är inspelade på band både på sverigesvenska och finlandssvenska. Genom att lyssna på dessa exempelord kan eleven jämföra finlandssvenska och sverigesvenska med varandra. När det gäller vokaler och konsonanter ges det oftast bara transkribering på den finlandssvenska varianten av ett ljud, t.ex. [ʃ] i orden *kanske* (se kapitel 4.2.2). Sverigesvenska varianter ges inte, t.ex. en dorsovelar frikativa [ɧ] i ordet *kanske* eller ett främre öppet ä-ljud [æ] i ordet *lära*. När svenskans sonoritet behandlas i läroboken (*Galleri 2*) förklaras det inte avsaknaden av aspirationen i finlandssvenskan. Kuronen (föreläsning 19.11.2013) har

konstaterat att det fonologiskt distinktiva draget i sverigesvenskan är aspiration och i finlandssvenskan är det stämtonssystem, dvs. om klusilen är tonande eller tonlös. I detta fall ligger ansvaret på eleven för att dra en slutsats av denna skillnad, eftersom ljudexemplen finns bara på sverigesvenska i materialet. Inga exempelord på finlandssvenskt uttal på aspirerade klusiler finns i delen ”*Sonoritet*”. Finlandssvenskans och sverigesvenskans skillnader inom prosodin förklaras inte.

I början av den första digitala boken finns en motiverande övning om olika uttalsvarianter i Sverige och Finland. Denna övning hjälper eleverna att iaktta skillnader mellan finlandssvenska och sverigesvenska och uppfatta att svenska språket talas på olika sätt också i Sverige.

I det digitala materialet för lärarstyrd undervisning finns alla inspelningarna på sverigesvenska. Det nämns inte i materialet utan eleven förväntas själv uppfatta vilken av de två huvudvarieteterna, finlandssvenska eller sverigesvenska, han eller hon övar sig. Eftersom det inte förklaras i materialet vilkendera det är fråga om, kan det hända att eleven blandar ihop dessa två varieteter.

5 DISKUSSION

I detta kapitel ska jag sammanfatta de resultat som jag har fått och svara på de forskningsfrågor som jag har sökt svar på. Jag ska jämföra resultaten med tidigare forskning och med den teoretiska referensramen som jag har presenterat i kapitel 2. Härutöver ska jag betrakta metodkritik och behandla avhandlingens validitet och reliabilitet.

Jag har kartlagt materialet på basis av de tre forskningsfrågor som jag presenterat i kapitel 3.1. Den första forskningsfrågan var: *Vad anses vara centralt i uttalsundervisningen i lärobokens digitala material? Vad anses vara viktigt att lära sig?* Enligt mina resultat betonas segmentella drag, dvs. enskilda ljud mer än prosodiska egenskaper, dvs. rytm och melodi. Uttalsundervisningsmaterialet i den digitala boken *Galleri 1*, *Galleri 2* och *Galleri 3* koncentrerar sig på att förklara hur vissa vokaler, konsonanter och bokstavskombinationer uttalas och om de varierar beroende på ordet och ljudets omgivning. Prosodin har en mindre roll i materialet. Det tas upp olika dialektvarianter och vokallängden. I det digitala materialet för lärarstyrd undervisning och i det extramaterialet för läraren behandlas ord- och satsbetoning. Dessa förklaras inte skriftligt, utan det ges exempelord och -satsersom är inspelade på band.

I läroböckerna anses eleven vara en autonom inlärare. Det finns övningar där eleven själv måste uppfatta skillnaden eller de typiska dragen i uttalet. Imitering och repetering anses vara centrala sätt att lära sig uttal. Det finns inte skriftliga produktiva övningar utan all övning baserar sig på auditivt mottagande och själva produktionen. Det nämns ändå inte att det är syftet att eleven ska upprepa de inspelade exempelorden. Av resultaten att döma kan det konstateras att läraren, som använder det utforskade materialet, har ett ansvar för det som behandlas och tas upp vid uttalsundervisningen.

Den andra forskningsfrågan i denna studie var: *Hur förklaras skillnaderna mellan det finska och svenska ljudsystemet eller förklaras det alls?* Enligt Kuronen och Leinonen (2010) och Abrahamsson (2009) speglar språkinläraren andraspråkets strukturer med sitt förstaspråk och den kontrastiva medvetenheten kan hjälpa vid andraspråksinläringen. Av att döma mina forskningsresultat finns det bara några förklaringar om skillnaderna mellan finskan och svenskan i materialet. Finska och svenska språket har jämförts när det förklaras temana sonoritet, ö-ljud och y-ljud. Dahlstedt (1972) påpekar att uttalsundervisning borde börja med de likheter som föreligger mellan de båda språken och sedan stegvis avancera till allt större och svårare olikheter. I det utforskade materialet tas det först upp vokallängden och de vokalljud som uttalas likadant i finska språket; [o] och [u]. Efter detta tas det upp de vokaler vars uttal avviker från finskans vokaluttal; trängre [y], [ɥ] och öppet [œ]. Denna ordning kan konstateras hänga ihop med Dahlstedts (1972) rekommendationer.

Den tredje forskningsfrågan var: *Hur mycket fäster läromaterialet uppmärksamhet vid finlandssvenska och sverigesvenska varieteter?* Enligt resultaten finns båda varieteterna med och det anses vara viktigt att eleven ska bekanta sig med de båda. Det tas upp skillnader mellan sverigesvenska och finlandssvenska; t.ex. sverigesvenskan saknar klusilen i början av ordet, såsom *Kina*, *kylig*, *kyssa*, och bokstavskombinationens *dj*:s olika realiseringar i finlandssvenskan och sverigesvenskan (*Galleri 2*). När det gäller transkriberingar av enskilda ljud, kan det konstateras att materialet betonar den finlandssvenska varieteteten. Det ges transkribering bara på denna varietet, t.ex. [j] i samband med sibilanter. Det digitala materialet för lärarstyrd undervisning koncentrerar sig däremot på rikssvenskt uttal. Alla inspelningarna är givna på sverigesvenska och det finns exempel på ord- och satsbetoning med ett sverigesvenskt uttal.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att resultaten i denna studie visar att segmentella drag anses vara viktigare än prosodi i uttalsundervisningen i det undersökta materialet. Detsamma har också konstateras i andra studier. Salenius (2011) påstod att prosodin och accentvariationerna behandlas begränsat och varierande i olika läromaterial. Hon använde samma läroboksserie som jag

i sin avhandling och konstaterade att det i läroboksserien *Galleri* behandlas vissa prosodiska egenskaper mer begränsat jämfört med lärobokserien *Magnet*, vilket förorsakar ojämlikhet mellan användargrupperna. Salenius (2011) betraktade bara kursböckerna och hon hade utelämnat extramaterialet som är avsett för lärarstyrd undervisning.

Enligt Tergujeffs doktorsavhandling (2013) betonar läroböckerna i engelska enskilda ljud även om det skulle vara viktigare att betona prosodin och dess betydelse för talets förståelse och flyt. Hon har också konstaterat att om läraren följer läroboken för grundligt, kan några viktiga delområden inom uttalet utelämnas. Enligt Tergujeff (ibid.) borde intonationen betonas senast på gymnasienivån, men engelskans läroböcker saknar de explicita intonationsövningarna. Enligt mina resultat anses läroboksserien *Galleri* betona enskilda ljud, men detta kan inte generaliseras för att gälla alla svenska läroböcker på gymnasienivån.

Forskningsresultaten i denna studie tyder således på att uttalet i läroboksserien *Galleris* digitala material baserar sig på segmentella drag och att materialet ger läraren ett ansvar för att anpassa materialet i uttalsundervisningen. Av resultaten att döma anses eleven vara en autonom inlärare som genom reflektion, imitering och repetering själv får uppfatta olika drag i svenskt uttal. Resultaten visar också att det saknas råd om *hur* eleven kan öva att uttala korrekt och vad uttalsinlärning består av (jfr Kuronen och Leinonen 2010).

Resultaten i studien är av betydelse, eftersom digitalt material utvecklas och nytt material hela tiden utges. Digitalisering av undervisningsmaterial är aktuellt i skolvärlden nuförtiden och allt fler gymnasier använder digitala läroböcker vid sidan av eller i stället för tryckta böcker (Keskisuomalainen 16.3.2012). På basis av studentskrivningarnas muntliga del, som möjligen förverkligas inom ett par år, kan det antas att uttalsundervisning och muntlig kommunikation kommer att ha en ännu större roll i språkundervisningen. Det krävs inte längre bara skriftliga färdigheter i studentskrivningarna, utan också muntlig framställning och kommunikativ kompetens kommer att betonas och synas.

Eftersom prosodin spelar en så liten roll i materialet, kan det hända att läroplanens mål inte realiseras. Det ska ändå beaktas att jag inte har betraktat hela läroboksserien utan bara det som var i digital form. Ett av målen i läroplanen är att eleven ska *kunna kommunicera på ett sätt som är karakteristiskt för svenskan och svensk kultur* (Utbildningsstyrelsen 2003: 84). Målnivån B1.1 innebär att elevens *uttal är klart förståeligt trots att den främmande accenten tidvis är uppenbar och uttalsfel i viss mån förekommer* (Se kapitel 2.4). Enligt Ljushem (2011) uppfattas korrekta

prosodiska drag i tal som ”god svenska”, snarare än grammatisk korrekthet och korrekt uttal av enskilda ljud (Se kapitel 1). Om eleven ska kunna kommunicera på ett sätt som är karakteristiskt för svenskan och svensk kultur, anser jag att bara korrekt uttal av enskilda ljud inte räcker, utan det måste också övas prosodiska drag redan i ett tidigt skede av svenskstudier. Dessa saker spelar en mindre roll än segmentella drag i det utforskade materialet; bara i en övning i *Galleri 1* tas det upp sådana situationer där prosodiska drag, i detta fall en felaktig betoning och vokallängd, förorsakar missförstånd. Utövning av ord- och satsbetoning beror på läraren, eftersom bara hon eller han har tillgång till materialet där detta fenomen behandlas.

Salenius (2011) konstaterade i sin magisteravhandling att avsaknaden av prosodin i läroboksserien *Galleri* jämfört med läroboksserien *Magnet* är ”an alarming observation” (’en oroväckande iakttagelse’). Å andra sidan kan det antas att det är viktigt att kunna producera enskilda ljud korrekt, innan det avanceras vidare och innan enskilda ljud används för att producera fraser och satser med betoning och accenter. Det kan också tolkas att prosodin finns med i det utforskade materialet i dialoger och inspelningar av bokens kapitel, och eleven själv kan uppfatta och tillägna sig språkets olika drag genom att lyssna och imitera i stället för att termerna och teorin inom prosodin skriftligt förklaras.

Det vet vi fortfarande inte hur temat uttal kommer att behandlas i de kommande digitala böckerna *Galleri 4, 5, 6* och *7* och vilka saker som tas upp inom uttalsundervisningen. De digitala versionerna av dessa böcker kommer att publiceras i år. (Otavas nätsidor 20.3.2014).

Innehållsanalysen var den lämpligaste metoden för min avhandling, eftersom jag forskade i färdigt material. Det svåraste med innehållsanalysen är att hålla sig objektiv. Också materialet i denna avhandling är avskilt från klassrumssituationen där undervisningen sker och läroboken används. Det skulle ha varit intressant att intervjua lärare som hade använt läroboken i svenskundervisningen och fråga deras åsikter om uttalsundervisningen i läroboksserien *Galleri*. I denna undersökning får man inte en hel bild av uttalsundervisningen i läroboksserien *Galleris* digitala material, eftersom bara de tre första böckerna hade publicerats då jag påbörjade min undersökning. Jag anser dock att resultaten kan vara av betydelse när det planeras nytt undervisningsmaterial eller uppdateras det gamla.

6 AVSLUTNING

Pennington (1996) har konstaterat att uttalet spelar en stor roll i muntlig kommunikation och det är nästan omöjligt att säga någonting utan att kunskaper i uttalet förverkligas. Uttalet sägs vara vårt sociala ansikte och starkt förknippat med vår identitet (Pennington 1996). Språkundervisningen går hela tiden i kommunikativ riktning och t.ex. en muntlig del i studentskrivningarna kommer att realiseras inom ett par år. Detta betyder att uttalet kommer att spela en allt viktigare roll i språkundervisningen.

Syftet med denna undersökning var att kartlägga uttalsundervisningen i läroboksserien *Galleris* digitala material. Jag var intresserad av vad som hade tagits med i uttalsundervisningen och hur det hade förklarats. Jag ville också ta reda på hur mycket det fästes uppmärksamhet vid sverigesvenska och finlandssvenska varieteter i materialet. Jag valde detta digitala material, eftersom det var helt nytt och färskt och användningen av digitalt material blir allt vanligare i undervisningen (Kyyhkynen, gästföreläsning vid Jyväskylä universitet 18.2.2014). Undervisningsmaterial förnyas och utvecklas hela tiden och jag anser att forskning kring ämnet ger viktig information för författare och förläggare samt för lärare som använder materialet i den formella undervisningen.

Resultaten i min undersökning visar att uttalsundervisning i det utforskade materialet betonar segmentella drag, dvs. enskilda ljud. Läroboksförfattarna tycks anse det vara viktigt att eleven lär sig genom repetering, imitering och genom att själv uppfatta skillnader mellan olika ljud och ljudpar. Eftersom själva teorin spelar en så liten roll och produktiva övningar består av repetering och lyssnandet, kan det konstateras att läraren har ett ansvar för det som behandlas i uttalsundervisningen och hur materialet används i den formella klassrumssituationen. Resultaten visar också att läroboksförfattarna vill bekanta eleven med både den finlandssvenska och den sverigesvenska varieteterna.

Studien var en innehållsanalys och jag avgränsade ämnet att omfatta bara de regelrätta uttalsdelarna i materialet och utelämnade muntliga uppgifter. Jag anser att undersökningen huvudsakligen lyckades bra. Det var givande att forska i materialet som jag själv möjligen kommer att använda i undervisningen i framtiden.

Om jag gjorde om min undersökning, skulle jag utforska också de senare böckerna *Galleri 4, 5, 6, och 7*. På så sätt skulle jag få en helhetsbild av uttalets roll i läroboksserien. Nu avgränsade jag materialet att omfatta bara det som var i digital form och bara de tre första böckerna hade blivit

publicerade då jag började med undersökningen. Det skulle också ha varit intressant och nyttigt att jämföra materialet med andra läroboksserier på samma nivå. I framtida studier skulle det vara intressant att intervjua läroboksförfattarna och bokförlaget och fråga *vad* som påverkar det som tas med i materialet och det som väljs bort, samt att ta reda på hur läroboksserien fungerar i den autentiska uttalsundervisningen genom att observera eller intervjua elever och lärare.

LITTERATUR

Undersökningsmaterial

Blom, A; Kaunisto, S; Paasonen, M; Salonen, A; Vaaherkumpu, K. 2013: *Galleri 1, 2*. Digikirja. Bokförlaget Otava.

Blom, A; Hyypiä A, Kaunisto, S; Paasonen, M; Salonen, A. 2013: *Galleri 3*. Digikirja. Bokförlaget Otava.

Blom, A; Kaunisto, S; Paasonen, M; Salonen, A; Aho, T; Auvinen, M; Eriksson, M; Hyypiä, A; Nyman, S; Pitkänen, R; Suontaus A; Vaaherkumpu, K; Wilkman T. 2012: *Galleri* sähköinen opetusaineisto. Bokförlaget Otava.

Källor

Abrahamsson, N. 2009: *Andraspråksinlärning*. Lund. Studentlitteratur.

Abrahamsson, N. 2009: Fonologiska aspekter på andraspråksinlärning och svenska som andraspråk. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.) 2009: *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bulut, S; Kajander, P; Repo, H; Wahlroos, S. 2007: *Magnet*, kurs 1. Opettajan materiaali. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Börestam, U. & Huss L. 2001: *Språkliga möten, Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Dahlstedt, K-H. 1972: *Svårigheter i svenskans uttal*. Lund: Skånska Centraltryckeriet.

Eckman, F. R. 1977: Markedness and the contrastive analysis hypothesis. *Language learning*, 27:2, 315-330.

Escudero, P. 2007: Second-language phonology: the role of perception. I: Pennington, M.C. (red.) 2007: *Phonology in context*. Chippenham and Eastbourne: Antony Rowe Ltd.

Forsaeus, D. 2008: Läroboksanalys med fokus på utvecklandet av oral och auditiv förmåga. Göteborgs universitet. Tillgänglig

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/18450/1/gupea_2077_18450_1.pdf

Garlén, C. 1988: *Svenskans fonologi*. Lund: Studentlitteratur.

GERS 2009 = Gemensam europeisk referensram för språk. Skolverket. <http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer> (hämtad 10.1.2014)

Helsingin Sanomat 22.9.2013

Hultman, T. 2010: *Svenska Akademiens språklära*. Svenska Akademien. Stockholm.

Julkunen, M.-L., Selander, S., Åhlberg, M. 1991: *Research on texts at school*, n:o 37. Joensuu yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus.

Hartio I, 2013: Oppimateriaali digitalisoituu, kirja säilyy tulevaisuudessakin. *Keskisuomalainen* 16.3.2012, Kotimaa, 11.

Kjellin, O. 2002: *Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkundervisningen*. Uppsala: Elanders Graphic Systems AB.

Korhonen, R. 2010-2011: *Svensk fonologi och artikulatorisk fonetik för finska nybörjare*. Kompendium utarbetat av Ritva Korhonen. Institutionen för språk / svenska, läsåret 2010-2011.

Kuronen, M. & Leinonen, K. 2010: *Svenskt uttal för finskspråkiga. Teori och övningar i finlandssvenskt och rikssvenskt uttal*. Tammerfors: Juvenes Print Tampereen Yliopistopaino AB.

Kuronen, M. Föreläsning i samband med kursen Svensk fonologi 19.11.2013 vid Jyväskylän universitet.

Kyyhkynen, M. Gästföreläsning i samband med kursen Undervisningsmaterial som resurs 18.2.2014 vid Jyväskylän universitet.

Lehtinen, T 2013: Turulle moitteita joulurauhan julistuksen ruotsista – uusi julistaja harjoittelee ääntämistä. *Helsingin sanomat* 17.12.2013. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1387250704939> (hämtad 18.12.2013).

Ljushem, M. 2011: Vad uppfattas som god svenska – uttal eller grammatik? Specialarbete inom lärarprogrammet. Institutionen för svenska språket. Göteborgs universitet. Tillgänglig https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29263/1/gupea_2077_29263_1.pdf.

Mikkilä, M. & Olkinuora, E (red.) 1995: *Oppikirjat ja oppiminen*. Oppimistutkimuksen keskus, julkaisuja 4. Åbo universitet. Painosalama AB.

Opetushallitus, 2003: *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003*. [Online]. Tillgänglig http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/lukiokoulut

Bokförlaget Otava, <http://www.otava.fi/oppimateriaalit/lukio/galleri/> (hämtad 9.12.2013)

Pennington, M. C. 1996: *Phonology in English Language Teaching. An International Approach*. London. Longman.

Pennington, M, C. 2007: *Phonology in context*. Chippenham and Eastbourne: Antony Rowe Ltd.

Skolverket 2009: Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning. <http://www.språkförsvaret.se/sf/fileadmin/PDF/Referensram.pdf>

Tergujeff, E. 2013: English pronunciation teaching in Finland. Jyväskylä Studies in Humanities. University of Jyväskylä. Jyväskylä University printing house. Tillgänglig https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41900/978-951-39-5322-5_vaitos03082013.pdf?sequence=1

Tornberg, Ulrika. 2005: *Språkdiraktik*. 3. uppl. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Tuomi, J & Sarajarvi, A. 2013: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsingfors. Tammi.

Tuomiranta, K. 2012: E-uttalsinläring: en kvalitativ innehållsanalys av svenska och engelska uttalswebbplatser som inlärningsmaterial för självstudium. Magisteravhandling. Institution för språk, Jyväskylä Universitet. [Online]. Tillgänglig <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/40582>

Salenius, A. 2011: Taking it a tad further: comparing English and Swedish course materials in terms of presenting prosody and accent variation. Magisteravhandling. Institution för språk, Jyväskylä Universitet. [Online]. Tillgänglig <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/37172#>

Studentexamensnämnden. <http://www.ylioppilastutkinto.fi/se/> (hämtad 29.5.2014)

Utbildningsstyrelsen. Utkast till grunderna för läroplanen.

http://www.oph.fi/lp2016/utkast_till_grunderna_for_laroplanen (hämtad 30.5.2014)

Vähähyppä, K. 2014: Uudistuvat ylioppilaskirjoitukset, ajankohtaiskatsaus. Lukio Suomessa – tulevaisuusseminaari 3.4.2014. Ylioppilastutkintolautakunta.

<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tapahtumat/aineisto/2014/lukio2014> (hämtad 31.5.2014)

Wilkins, D.A. 1976: *National Syllabuses*. London. Oxford University Press